

TÜRKİYE'DE RADYO TELEVİZYON DÜZENİNİN DEĞİŞİMİ*

Meral SERARSLAN**

ÖZET

İletişim alanında, her geçen gün hem teknolojik hem de yönetim anlayışı bakımında pek çok değişim yaşanmaktadır. Radyo ve televizyon alanını yönetmek için hemen her ülkede birtakım kavgalar, tartışmalar yaşanmaktadır. Radyo ve televizyonun ne kadar güçlü kitle iletişim aracı olduğu düşünüldüğünde bu tartışmaları doğal karşılamak gerekir. Her ülke toplumsal yapısına uygun olarak söz konusu tartışmaları bir sonuca bağlamış ya da bağlamaya çalışmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye'de 1960'larda dile getirilmeye başlanan değişim istemlerinin, 1990'da başlayan fiili durumlarla nasıl gerçekleştirildiği araştırılmıştır. Fiili durumun başladığı dönemde ortaya çıkan, radyo televizyon alanını düzenlemeye yönelik yasa önerileri değerlendirilerek, yeni yasanın ne gibi temel özellikler taşıması gerektiği saptanmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: radyo, televizyon, değişim, fiili durum, TRT.

THE CHANGING SYSTEM OF BROADCASTING IN TURKEY

ABSTRACT

From the point of technological developments and administrative approaches, many changes have been observed from day to day. To manage broadcasting, there are many arguments in almost all countries. These arguments may be accepted as natural when consider the powerfulness of mass communication tools in broadcasting. Each country has solved or tried to solve such arguments such that, solutions are suitable to the public structures.

Some changing demands for broadcasting were started to be said in 1960; in Turkey, in this study, how these demands were supplied with de facto (without a legal regulation), started in 1990's, were researched. Legislation proposals, related to the regulation of broadcasting, that were proposed during de facto periods were examined and the required properties of the new legislation were tried to be determined in this study.

Keywords: radio, television, changing, de facto, TRT.

GİRİŞ

Radyo ve televizyon, başlangıcından itibaren çok güçlü birer kitle iletişim aracı olagelmışlerdir. Gerçekten, televizyon ekranında gösterilen birkaç dakikalık bir görüntü bütün dünyayı harekete geçirebilir. Her ne kadar televizyon egemenliğini ilan ettiğinde, radyoya "öldü" gözüyle bakılmışsa da radyo, hala yaşamakta ve etkinliğini sürdürmektedir.

Radyo ve televizyon, bir aile bireyi gibi yaşamımızdadırlar. Ancak, söz geçiremediğimiz bir aile bireyi olarak günümüzün belli bir bölümünü işgal etmektedirler. Hayatımızı farklı şekillerde etkileyen bu araçları kimler, nasıl ve ne amaçla yönetirler?

Her ülke, bu alanı yönetmek üzere, kendi toplumsal, ekonomik ve politik yapılarına göre yöntemler geliştirmişlerdir.

Türkiye'de, 1960'larda başlayan değişim istekleri, çoğulcu radyo televizyon düzeni yönünde olmuştur. Ancak, 1990 yılına kadar devlet te-

keli varlığını sürdürmüştür. 1990 yılında Magic Box şirketinin İnter Star adıyla başlattığı televizyon yayınlarıyla 'fiili durum' yaşanmaya başlanmıştır. Böylece devlet tekeli fiili olarak ortadan kalkmış, alanı düzenleyecek ve yasal hale getirecek düzenlemelerin nasıl yapılacağını tartışmaları başlamıştır.

1. Çalışmanın Amacı ve Varsayımı

Bu çalışmada, radyo ve televizyon yayınlarının içeriği üzerinde çok büyük etkileri olan istasyonların düzenleniş biçimi ve yeni düzen arayışları ele alınmıştır. Radyo ve televizyon alanının düzenlenmesinde hangi düşünsel temellerden yola çıkılmaktadır? Yayınlarda çoğulculuğu sağlamak için ne tür düzenlemelere gidilmektedir?

Bu saptamalardan sonra, Türkiye radyo televizyon yayıncılığı bugüne nasıl gelmiştir? Yaşanan 'fiili durum' ülkede istenen, özlenen yayıncılık anlayışını oluşturabilmiş midir? Değişen yayıncılık sistemi, çoğulculuk, düşünce özgürlüğü, eğitim, kültür ve gündem oluşturma

*Bu makale M. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlanan "Radyo Televizyon Düzeninde Değişimler Arayışlar ve Türkiye" adlı yüksek lisans tezinin bir özettir.

** Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi.

gibi işlevleri yerine getirebilmekte midir? Bu sorulara yanıt aranmıştır.

Bu çalışmanın ana varsayımı şudur: Radyo ve televizyon yayıncılığında yeni düzen arayışları, resmi yayıncılık anlayışından kurtulmak ve yayınlarda çoğulculuğu sağlamak amacıyla kaynaklanmaktadır. Konu ülkemiz açısından ele alındığında, 1990'da yaratılan 'fiili durum' ve sonrasında yaşanan gelişmeler, toplumda düşünce özgürlüğü ve çoğulculuk gibi işlevleri yerine getirmekten uzak kalmıştır.

2. Radyo ve Televizyon Yayıncılığının İçerik Açısından Gelişimi

Dünya ölçeğinde, düzenli radyo yayıncılığı 1920'li yıllarda, televizyon yayıncılığı ise 1936 yılında başladı. Radyonun ilk yıllarında yayın türleri çok kısıtlıydı. Yayınlar genellikle haber ve müzik türlerinden oluşmaktaydı. İlerleyen yıllarda haber ve eğlence programlarının yanı sıra eğitim ve kültür programları da yapılmaya başlandı.

Radyo özellikle II. Dünya Savaşı yıllarında en etkin kitle iletişim aracı olarak toplumsal yaşamda yerini aldı. Aynı yıllarda etkin bir propaganda aracı olarak da kullanıldı. Çok uzak mesafelere çok kısa zamanda ulaşabilme, dinleyicilerin okumayazma bilmelerinin gerekmesi gibi özellikler radyoyu cazip hale getirmiştir.

Televizyon, yeni bir teknik buluş olarak toplumsal kullanıma sunulduğu zaman çok büyük bir şaşkınlık ve hayranlığa neden oldu. Fransız sinemateğinin ünlü başkanı Saduoil, bu hayranlık ve şaşkınlığı "Müthiş bir şey bu, bütün dünya odamda..." şeklinde dile getirmiştir (Mutlu 1991:34). O zamana değin kısıtlı sayıda insanın katılabildiği sanat ve kültür faaliyetlerine, törenlere vb. artık televizyon alıcısına sahip olan herkes katılabiliyordu. Başlangıçta televizyonun bu potansiyeli yeterli görülmuş, bu yüzden kendi özgün türlerini ve üslubunu geliştirmede engelleyici olmuştur.

Ancak, televizyon kendinden önceki araçlardan çok farklı maddi ve teknik özelliklere sahip olduğu için, televizyon ekranına getirilen içeriklerin zamanla bu yeni araca uyarlanma gereği duyulmuştur. Bu sürecin sonunda da sadece televizyona özgü türler ortaya çıkmıştır (Mutlu 1991:34).

3. Belirgin Radyo ve Televizyon Yönetim Biçimleri

I. Dünya Savaşı'ndan sonra radyo, II. Dünya Savaşı'ndan sonra televizyon toplumların yaşantısında etkin bir biçimde yerini almıştır. Radyo ve televizyon bu süreç içinde, toplumların yapısal özelliklerine göre işlerlik kazandı. Bu da farklı yönetim biçimlerinin ortaya çıkmasına neden oldu. Radyo ve televizyon yönetim biçimleri toplumların yapısına göre birçok farklılıklar göstermekle birlikte temel olarak iki yönetim modelinden söz etmek mümkündür.

i. Tecimsel Model (A.B.D. Modeli)

Bu model, A.B.D.'nin kuruluşundan bugüne kadar uygulayageldiği liberal kapitalist sistem içerisinde oluşmuştur.

Tecimsel modelde amaç, daha çok karlılıktır. Bu nedenle, reklam çok önemlidir. Çünkü, radyo ve televizyon istasyonlarının tek geliri reklam yayınlarından sağlanan paralardır (Kocabaşoğlu 1980:8).

Reklamın bu kadar önemli oluşu özellikle yayın içeriğini etkilemektedir. Yayın zamanı satılık bir tüketim malıdır. Yayının temelini reklamlar oluşturacağından, diğer programlar reklam aralarına girerler (İlal 1989:38).

Tecimsel modelin temel unsurlarından biri de rekabet ortamı yaratmasıdır. Yayınları tüm olarak özel şirketlerin elinde olması rekabeti zorunlu kılmaktadır. İstasyon sahipleri hem gelirleri, hem de izleyicisi için yarışmak zorundadır. Bu nedenle, programlarda öncelik seyircinin ilgisini çekme çalışmalarında yoğunlaşmaktadır (Aziz 1982:20).

Tecimsel modelde, devlet, genel olarak bu alanı düzenleyen genel kuralları koyar. Hukuksal ve teknik kurallara uyabilen girişimciye istasyon kurma ve işletme konusunda yetki belgesi verilir (Vural 1986:22-23). Tecimsel modelin A.B.D.'de gelişmesi ve işlerlik kazanması rastlantı değildir. Çünkü Amerikan toplum düzeni liberal kapitalist temellere dayanmaktadır.

ii. Kamu Hizmeti Modeli (Avrupa Yayın Modeli)

Bu model, Avrupa ülkelerinde gelişmiş ve uygulama alanı bulmuştur. Radyo ve televizyon

Türkiye'de Radyo Televizyon Düzeninin Değişimi (77-82).

yönetimleri bu ülkelerde devlet ya da hükümet denetiminde ve tekelindedir. Her ne kadar, aynı isim altında gruplandırılmış olsa da, uygulamalar ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. İngiltere, Fransa, İtalya gibi Avrupa ülkelerinde zamanla karma sisteme geçilmiştir. Ancak, özel girişimcilerin 'kamu yararı' ilkesine uygun yayın yapmaları gözetilmiştir. Hollanda'da ise, tek bir radyo televizyon kuruluşu, yayın saati paylaşımı esasına uygun olarak yapılandırılmıştır (ayrıntılı bilgi için bkz. Aziz 1982; Tamer 1983; Kaya 1985).

4. Radyo ve Televizyonun Türkiye'deki Gelişimi

Radyo Türkiye'nin toplumsal hayatına 1926 yılından itibaren, televizyon ise 1968 yılından itibaren girmiştir. Dünyadaki gelişim açısından bakıldığında, radyo yayıncılığına başlamakta pek geç kalınmadığı, ancak televizyonda zamansal açıdan gecikildiği görülmektedir.

Türkiye'de radyo yayıncılığına başlanırken tekinsel modelin uygulanması düşünülmüş, bu amaçla Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi (TTTAŞ) kurulmuş, ancak bu girişimin başarısız olması üzerine, 1936'dan başlayarak devlet tekeline geçilmiştir. Devlet tekelinde yayıncılık 1990 yılına kadar sürmüştür.

Ağustos 1936'da radyonun denetimi tamamen devlet tekeline girdikten sonra, 1964 yılında TRT'nin kuruluşuna kadar olan 28 yıllık dönem 'devlet radyosu' kavramıyla ifade edilir (Türkiye'de radyonun kuruluşu ile TRT'nin kuruluşuna kadar olan dönemle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Kocabaşoğlu 1980).

Radyonun denetiminin devlet tekeline alınmasını izleyen 4 yıllık dönem, 'geçiş yılları' olarak adlandırılmakta ve radyoculuk tarihimizin sıçrama tahtası olarak nitelendirilmektedir. Bu dönemde, 10 yıllık TTTAŞ döneminde olduğu gibi, yayın ağırlığını müzik yayınları oluşturmakta (yüzde 71), geriye kalan sürede ise söz ve haber yayınları yer almaktadır. Söz yayınlarında içerik, biçim ve sunuş gibi konularda pek fazla gelişme kaydedilmemesine rağmen, önceki döneme göre daha ileri bir düzeye gelmiştir ("Radyo Anıları" adlı programdan akt. Kocabaşoğlu, 1980:165).

II. Dünya Savaşı yıllarında, gerek Türkiye açısından, gerekse diğer ülkeler açısından radyo-

nun özel bir yeri vardır. Savaşa giren ve girmeyen bütün ülkeler radyoyu bir propaganda aracı olarak kullanmaya başladılar. Radyo yayınları savaş gereksinimlerine göre yeniden düzenlendi. Savaş sırasında kitlelerin hızlı haber alma gereksinimi radyoyu en önemli haber aracı haline getirdi. Savaşa katılmayan Türkiye, izlediği savaş dışılık politikası ile de özel bir ayrıcalık kazandı. Bu durum dünyanın dikkatini Ankara'da odaklamış, radyo yöneticileri, Türkiye radyosu doğru habercilik niteliği ile dünya radyoları arasında önemli bir yer tutmasıyla övünmüşlerdir (Kocabaşoğlu, 1980:184).

II. Dünya Savaşı sırasında, radyo devletin sıkı denetimi altında olmuştur. Bu durumu, o zamanın koşullarını göz önünde tutarak doğal karşılamak gerekir. Radyo yayıncılığının özel şirketler tarafından sürdürüldüğü ülkelerde bile, savaş koşulları nedeniyle müdahalelerde bulunduğu hesaba katılırsa, devlet tekelinde bulunan radyonun, hükümet etkisinde kalmamasını beklemek hayalcilik olurdu.

II. Dünya Savaşı'nın bitimiyle Türkiye radyoculuğu 14 yıl sürecek yeni bir döneme girmiştir. Bu dönemin başlangıç yılı olan 1946'da Türkiye tek partili sistemden çok partili sisteme geçmiştir. Çok partili yaşama geçiş, Türkiye radyoculuğunu doğrudan ya da dolaylı, çeşitli şekillerde etkilemiştir. Bu etkiler, örgüt ve yönetimde olduğu gibi, genel yayın politikasında da kendini göstermiştir. Bu 14 yıllık dönemde radyo, iktidarla muhalefet arasında sürekli tartışma konusu olmuştur.

1946-1960 yılları arasında kapsayan bu dönemde, önceki dönemlerde olduğu gibi, yayın ağırlığını müzik (yüzde 70) programları oluşturmuştur. Söz yayınlarının yarısına yakın bölümünü haber bültenleri kaplamaktadır. Bu dönemde, haber değeri olmayan 'protokoller' haberlere fazlaca yer verilmiştir (Kocabaşoğlu 1980:309).

Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu 1950-1960 yılları arasında manevi yayınlarda belirgin bir artış olmuştur. Yine bu dönemde radyolarda reklam yayınlarına yer vermeye başlanmıştır.

Bu dönem Türkiye radyoculuğu açısından oldukça tartışmalı ve karmaşık bir dönemdir. Nitekim, bu dönem, ünlü Yassıada davalarından birisi olan 'Radyo Davası'nın konusu olmuştur. 27 Mayıs 1960 hareketiyle birlikte, Türkiye

radyoculuğu yeni bir döneme girmiş, 1961 Anayasası ile TRT'nin kurulması ve kurumun özerk olması öngörülmüştür. 1960 öncesi dönemde Türkiye radyolarının siyasal açıdan 'yanlı' bir biçimde kullanılması, yeni yasal düzenlemelerde konuya daha özenli eğilinmesine yol açtı. Radyonun siyasal iktidarların bir organı haline dönüşmesini engellemek amacıyla 1961 Anayasası'yla 'özerklik kavramı' getirildi.

Özerklik, öz olarak, radyo ve televizyon yayıncılığında, yönetim ve iktisadi alanda, siyasi iktidara tabi olmamayı ifade eder. Radyo ve televizyon özerkliği, sınırları tayin edilmiş bir sorumluluk altında, radyo ve televizyon dışında kalan her türlü menfaat gruplarına, siyasi iktidarlara vs., belli, açık veya kapalı ve dolaylı bir bağlılık söz konusu olmaksızın; her türlü düşünceye karşıtlarıyla yer vermek, sadece belli bir grubun yararına veya çıkarına değil halkın bütününe hizmet etmek, siyasi konularda kesin tarafsız olmak, kurum olarak siyasi iktidarların emir hiyerarşisi dışında kalmak anlamına gelir. (C. von Lohning'den akt. Taşer 1969;136)

Yukarıda kısaca açıklanan özerklik kavramı ışığında TRT özerk bir kurum olarak 1964 yılında faaliyetlerine başladı. TRT özerk yapısını ancak 12 Mart 1971 muhtırasına kadar sürdürebilmiştir. Bu dönemde Türkiye radyoculuğunda önemli gelişmeler yaşanmıştır. 'Yapımcıprodüktör' kavramı ilk kez bu dönemde ele alınmış, asıl işi program yapmak olan, başka hiçbir kuruluşla bağlantısı olmayan elemanlar kuruma kazandırılmıştır. (Ekici 1980:79)

Yine özerk dönemde Türkiye radyolarının teknik araçları yenilenmiş, radyo yayınlarının bütün Türkiye nüfusuna ulaşabilmesi için önemli girişimlerde bulunulmuş, radyoların kuruluşundan 1964 yılına kadar olan dönemde sağlanamayan gelişmeler, 7 yıllık özerklik döneminde gerçekleştirilmiştir.

12 Mart 1971 muhtırasının hemen ardından, TRT'nin özerkliğinin kaldırılması yoluna gidildi, bu amaçla 1961 Anayasası'nda ve TRT yasasında gerekli değişiklikler yapıldı. Böylece TRT Kurumu 'tarafsız' bir tüzel kişilik olarak yeniden düzenlenmiş oldu. 12 Eylül 1980 müdahalesiyle birlikte ise TRT Kurumu askeri rejimin kumandası altına girdi, kurumun müdürlüğüne de asker kökenli emekli bir general atandı. Askeri rejim TRT'yi daha bağımlı bir duruma sokmak istiyordu. (Topuz ve ark.

1990:98)

1961 Anayasası'nı tamamen yürürlükten kaldıran 1982 Anayasası ile, Türkiye'deki radyo televizyon alanı yeniden düzenlenerek, radyo ve televizyon istasyonlarının ancak devlet eliyle kurulabileceği hükme bağlandı. Böylece bu alandaki devlet tekeli iyice güçlendirilmiş oldu.

5. Türkiye'de Radyo-Televizyon Düzeninde Yaşanan Değişim

Türkiye'de özel radyo ve televizyon tartışmaları 1990'da Magic Box şirketinin kurduğu Star 1 kanalının yayına girmesiyle başlamamıştır. Bu konudaki tartışmalar 1955 yılından bu yana sürmektedir. 1955'li yıllar Kıta Avrupasında başlayan değişim çabalarına denk düşmektedir.

Kıta Avrupasında, radyo ve televizyon yayıncılığı 'devlet tekeli' şeklinde başlamış ve gelişmiştir. Ancak, teknik ve sosyal değişimler beraberinde bu alanda da bir takım değişiklikler gündeme getirmiştir. Avrupa'da önce İngiltere'de başlayan değişim, her ülkenin yapısına göre farklılıklar göstermekle birlikte, Fransa, İtalya, Yunanistan ve Türkiye'de de kendini göstermiştir. Söz konusu ülkelerde 'devlet tekeli' ikili karma sistem yönünde değişim göstermiştir.

Avrupa'da yaşanan değişim Türkiye'yi de etkilemiş, aynı yönde istemler gündeme getirilmiştir. Özerk TRT (1964) statüsünün bu tartışmalara son vereceği düşünülmüşse, ancak, bu tartışmalara son vermek bir yana daha da yoğunlaştırılmıştır (Şahin 1992:1)

1985 yılında, dönemin TRT Genel Müdürü Tunca Toskay, özel radyo kurmak için TRT'ye 106 başvurunun yapıldığını açıklamıştır.

5.1. Özel Radyo Kurma Girişimleri

Mayıs 1989'da yapılan yerel seçimlerden sonra büyükşehir belediyeleri radyo ve televizyon kurma hazırlıklarına başladılar. Bu konuda İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Bakırköy Belediyesi ve Ankara Büyükşehir Belediyesi başı çekmiştir. Belediyelerin özellikle radyo yayıncılığına yönelmelerinin nedeni, televizyonun çok masraflı olmasıdır (Topuz ve ark. 1990:157).

Ancak sözü edilen belediyeleri bu girişimleri

radyo Televizyon Üst Kurulu (RTYK)'nun girişimleriyle engellenmiştir.

Bu yıllarda belediyelerin yanı sıra bazı özel girişimcilerin de televizyon yayıncılığı için hazırlıklar yaptığı görülmektedir. Bunların başında, TRT'de yayınlanan yapımların birçoğunu stüdyolarında hazırlayan Ulusal Televizyon gelmektedir. Sabah Gazetesi, Türkiye Gazetesi ve Karacan yayınları da özel televizyon yayını için hazırlık yapmaktadırlar (Cumhuriyet Gazetesi 19.07.1990:6)

5.2. Siyasi Partilerin Tutumu

1989 yılında Anavatan Partisi (ANAP) iktidar, Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) ise ana muhalefet partisidir. ANAP, TRT tekelinin kaldırılması yolunda özel girişimciler ve yerel yönetimlerden gelen istekleri olumsuz karşılamaktadır. Gerekece olarak da; ana hedefi kazanç sağlamak olan özel sektör televizyonculuğunun, reklam almak için, TRT'nin yüklediği birçok kamu hizmeti yerine, daha çok seyirciyi ekran başına çekecek eğlence türü programlara yönelmek zorunda kalabileceği, eğitim ve kültüre yönelik programlara yer vermekten kaçınabileceğini göstermektedir (Topuz ve ark.1990:145).

SHP, TRT yayınlarının tarafsız olmadığına inanmakta, tarafsızlığın ancak TRT'nin özleştirilmesiyle sağlanabileceğini savunmaktadır. SHP bu yıllarda TRT tekelinin kaldırılmasını düşünmemekte ama, yerel yönetimlerin hizmetlerini halka daha iyi götürmek amacıyla radyo yayını yapmalarına izin verilmesini istemektedir. SHP'ye göre bu durum TRT tekelini bozmayacaktır.

DSP, 1987 seçim bildirgesiyle özel radyo ve televizyon istasyonlarının kurulmasından yana tavır koyan tek partidir. DSP, ilerleyen süreçte özel radyo ve televizyon yayıncılığının kaçınılmaz olacağını savunmaktadır.

5.3. Özel Televizyon Yayınlarının Başlaması ve Yaşanan Fiili Durum

Özel radyo ve televizyon alanındaki tartışmalar sürerken Star 1 televizyonu Mayıs 1990'da uydularla yayın formülüyle yurtdışından Türkiye'ye Türkçe yayını gerçekleştirdi. Böylece devlet tekelini fiilen delinmiş, tartışmalar farklı bir boyuta kazanmış oldu. Star 1 televizyonunun ya-

sallığı ya da yasadışılığı konusunda hararetli tartışmalar yapılırken, teknolojik açıdan bu tür yayınların engellenemeyeceği de anlaşılmuş oldu. Bu noktada da özel radyo ve televizyon yayınlarının yasallaştırılması kaçınılmaz bir zorunluluk olarak görülmeye başlanmıştır.

5.4. Özel Radyo Yayınları ve Yaşanan Fiili Durum

Türkiye'de özel radyo yayıncılığı 1992 yılında başlamıştır. İlk özel radyo olan Kent FM'in yayına başlamasından kısa bir süre sonra 100'ü aşkın özel radyo kurulmuştur. Radyoculuk özellikle maliyetinin televizyona göre çok düşük olması ve dinleyiciye kolay ulaşması bakımından tercih edilmektedir.

Ancak, kuruluş maliyetinin düşük olması ve üretimin göreceli ucuzluğu radyoyu çekici kılmakla birlikte, Türkiye'de özel radyolar, özel televizyonlardan iki yıl sonra yayın yapmaya başlamıştır. Bu durumun ana sebebinin, özel girişimcilerin yasa değişikliği beklentisi olduğunu ileri sürmek mümkündür. Çünkü yasal olarak yurtiçinde kurulacak altyapı ve yurtiçinde yapılacak radyo yayınları daha ucuz olacaktır. Ancak, yasa değişikliği gerçekleşmeyince, özel girişimciler radyo yayıncılığında da fiili durum yaratma yolunu seçmişlerdir.

6. Kamu ve Özel Radyo Televizyon Yasasını Oluşturma Çalışmaları

Yaratılan fiili durumdan sonra, alanı düzenleyecek yeni yasanın nasıl olacağı konusunda tartışmalar yoğunlaşmış ve bu amaçla bir takım çalışmalar yapılmıştır. Yasallaştırma konusunda dernekler, demokratik kitle örgütleri ve iletişim bilimciler çeşitli görüşler öne sürmüşler ve çeşitli yasa tasarımları ortaya çıkarmışlardır. Bu tasarımların ortak noktası, radyo televizyon yayıncılığında Avrupa normlarına uyulması ve Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'nde belirtilen ölçülerin benimsenmesinin kaçınılmaz olduğudur (Medya Dergisi Mart 1992:19). Ayrıca kamu yayını kuruluşu olan TRT Kurumu'nun tam özerkliğinin sağlanması da dile getirilen ortak görüştür.

SONUÇ

Yirminci yüzyılın ilk çeyreği biterken başlayan elektronik kitle iletişimi, günümüze gelinceye değin baş döndürücü bir gelişim süreci göster-

miştir. Gelişen teknoloji radyo ve televizyon yönetim biçimlerini, yönetim biçimlerine temel oluşturan kuramları ve dolayısıyla yayın içeriğini de etkilemiştir.

Yayıncılıkta öncü olan ülkelerle birlikte, takipçi olan ülkeler de bu alanda hep bir değişim ve arayış süreci yaşamış ve yaşamaktadırlar. Bu süreç şüphesiz belli bir noktada kalmayacak, teknolojik ve toplumsal değişimlerle birlikte sürüp gidecektir.

Yayıncılık alanında meydana gelen değişimlerin ve arayışların ana nedeni, yayınlarda çoğulculuğu sağlamaktır. İletişim özgürlüğü, düşünceleri yayma özgürlüğü, kamuoyunu etkin bir biçimde oluşturma gibi kavramları işlevsel hale getirmek de değişim ve arayışların nedenlerini oluşturmaktadır.

Artık hemen hiçbir ülkede tek bir yönetim sisteminden söz etmek mümkün değildir. Devlet tekelinde başlayan yayıncılık sistemine özel sektör, özel sektör elinde başlayan yayıncılık sistemine de devlet girince ortaya karma bir sistem çıkmıştır.

KAYNAKLAR

Mutlu E (1991) Televizyonu Anlamak, Gündoğan Yayınları, Ankara.

Kocabaşoğlu U (1980) Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna, A.Ü. SBF Yayınları, Ankara.

İlal E (1989) Yıgınsal İletişim Araçları ve Toplum, Der Yayınları, İstanbul.

Aziz A (1982) Radyo Televizyonla Eğitim, A.Ü. Eğitim Araştırmaları Merkezi Yayını, Ankara.

Vural S (1986) Radyo-Tv Kurumlarında Yönetim ve Türkiye'deki Uygulama, Anadolu Üniversitesi, A.Ö.F. Yayınları, Eskişehir.

Tamer EC (1983) Dünü ve Bugünüyle Televizyon, Varlık Yayınları, İstanbul.

Kaya AR (1985) Kitle İletişim Sistemleri, Teori Yayınları, Ankara.

Taşer İC (1969) Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği, TRT Basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Ekici N (1980) Yıgınsal İletişim Araçlarında Denetim ve Ülkemize Yansıması, Lisansüstü Uzmanlık Tezi, TODAİE, Ankara.

Topuz H ve ark. (1990) Yarının Radyo ve Televizyon Düzeni, Tüsesİlad Ortak Yayını, İstanbul.

Şahin H (1992) Yeni Radyo Tv Düzenine Doğru, İletişim Araştırma, İletişim Araştırmaları Derneği Bülteni, 8.

Cumhuriyet Gazetesi (19.07.1990), Nasıl Bir Özel Tv?, 6.

Medya Dergisi(1992) İlad ve Basın Konseyi Önerileri, C.5, S.1,19. ■